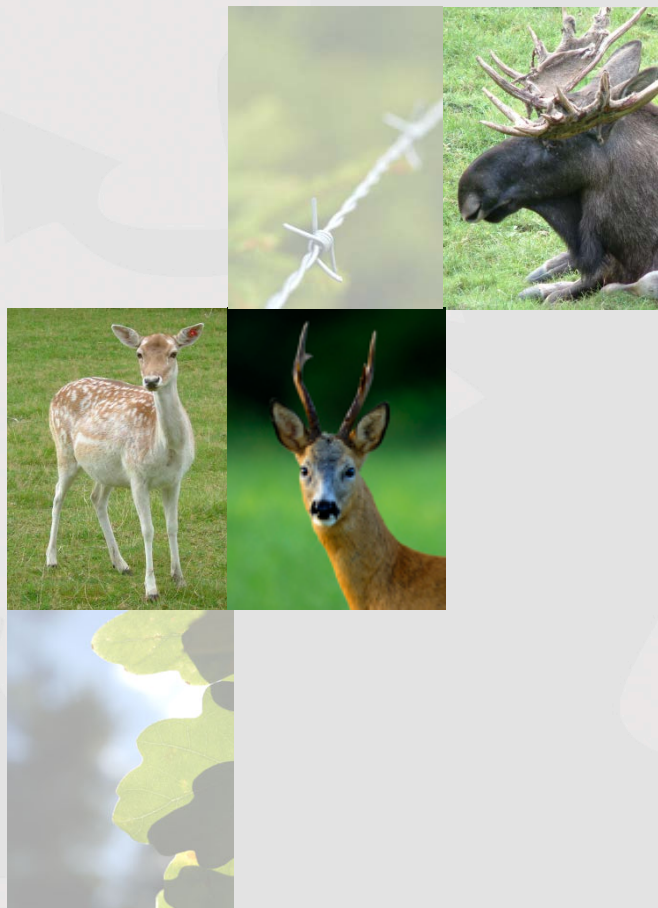

Förvaltningsplan för klövviltstammarna i Östergötland

Reviderad 2014-11-11

Mätbara mål reviderade 2017-11-08

Viltförvaltningsdelegationen (VFD) i Östergötland ska enligt § 3 förordning om viltförvaltningsdelegationer (SFS 2009:1474), besluta om övergripande riktlinjer för skötsel av älg-, hjort- och vildsvinsstammar. Den 19 november 2013 antog Viltförvaltningsdelegationen förvaltningsplan för klövviltstammarna i Östergötland samt beslutade om att länet ska indelas i åtta älgförvaltningsområden. Den 11 november 2014 och den 8 november 2017 reviderade VFD förvaltningsplan för klövviltstammarna i Östergötland. Förvaltningsplanen ska utgöra riktlinjer för länets älgförvaltningsområden vid deras förvaltning av klövviltpopulationerna och för VFD i frågor som rör klövviltstammarna i Östergötland. Klövviltet i Östergötland utgörs främst av älg, kronhjort, dovhjort, rådjur och vildsvin. Det förekommer även mufflon på enstaka platser. För vildsvin finns separat förvaltningsplan som antogs av VFD 2011-09-15.

Under 2012 trädde en ny älgförvaltning ikraft och inför detta reviderades det dåvarande älgvårdsprogrammet och gjordes om till övergripande riktlinjer för skötseln av älgstammen i Östergötland, vilken fastställdes av Viltförvaltningsdelegationen i september 2012 samt reviderades 2013-11-19.

Klövvilt på framsidan: Rådjur, foto Magnus Nyman. Älg, foto B. Röken. Dohjort, foto Mia Kjällander.

Innehållsförteckning

INLEDNING	4
ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNING	6
MÄTBARA MÅL	7
JAKTLIGA REKOMMENDATIONER.....	7
ADAPTIV FÖRVALTNING	9
BILAGOR	9

Inledning

Både markägare och jakträttshavare har ansvar att främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna. Grunden i den nya älgförvaltningen är samverkan och adaptiv förvaltning. Samverkan ska ske inom älgförvaltningsområden (ÄFO) mellan älgskötselområden (ÄSO), inom älgskötselområdena mellan markägare och jägare på lokal nivå. Utanför älgskötselområdena kan jakt bedrivas antingen inom ett registrerat licensområde eller efter enbart kalv på oregistrerad mark. Adaptiv förvaltning innebär att anpassa sig till nya förhållanden.

I delar av Östergötland finns stammar av kron- och dovhjort som konkurrerar med älgstammen om foderresurserna. Därför bör alla klövviltsarter samförvaltas. I nuläget saknas forskningsresultat om hur älg, kronhjort, dovhjort och rådjur påverkar varandra och foderresurserna när alla arter finns i stora populationer. Det vi kan se på sina håll i länet är att det råder foderbrist och att kalvvikterna har minskat drastiskt, speciellt hos älgen men även hos kron- och dovhjort förekommer minskade kalvvikter. Hur konkurrensen påverkar rådjuren är oklart förutom att de minskar i antal där dovhjortstammarna är stora.

Klövviltstammarna varierar över länet både i utbredning och i populationsstorlekar. Etablering sker fortsatt av kron- och dovhjort. Populationsstorlekarna varierar främst på grund av fodertillgång och den jaktliga inriktningen. Årligen tar skogsstyrelsen fram storlek på foderarealen inom skogsbruket på ÄFO-nivå (på sikt även ÄSO-nivå).

Viltolyckorna kan delvis regleras genom ökad avskjutning vid olycksdrabbade vägavsnitt men även genom förebyggande insatser som exempelvis viltstängsel. Nationella Viltolycksrådet arbetar med dessa frågor både nationellt och regionalt.

Dovhjort. Foto: Magnus Nyman

Det totala klövviltstrycket är på många håll högt med skador som följd både i jord- och skogsbruk och den ekonomiska förlusten är betydande. Ett mål måste vara att vilttrycket inte ska begränsa brukarens val av gröda och produktion. Stora betesskador inom skogen bidrar till en minskad benägenhet bland markägare att plantera tall och lövträd. Att gran är mindre betesbegärlig än tall är en bidragande orsak till att markägare ofta väljer att föryngra med gran på tallståndorter vilket leder till att markens produktionsförmåga inte utnyttjas fullt ut samt minskar dessutom skogarnas foderbärande förmåga vilket missgynnar hjortviltets livsbetingelser. En stor del av skogens rödlistade arter är knutna till gamla eller döda lövträd. Ett högt betestryck bidrar till att betesbegärliga trädslag som rönn, asp, sälg och ek i mindre utsträckning blir trädbildande. En viltstam som är i obalans försvårar därför uppfyllelsen av naturvårdspolitiken bl.a. miljö kvalitetsmålen ”levande skogar” och ”ett rikt växt- och djurliv”.

Länsstyrelsens Viltförvaltningsdelegation beslutar om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen i länet. Bland annat har beslut tagits om indelning av älgförvaltningsområden. Östergötland är för närvarande indelat i åtta älgförvaltningsområden. Efter samråd med berörda markägare och jägarorganisationer förordnar Länsstyrelsen ledamöter till älgförvaltningsgrupperna (ÄFG). Varje ÄFG ska ta fram en älgförvaltningsplan för sitt område som fastställs av viltförvaltningsdelegationen (VFD). Inom varje ÄFO finns ett antal Älgskötselområden (ÄSO) och licensområden. Länsstyrelsen registrerar och beslutar om ÄSO och licensområden samt fastställer framtagna älgskötselplaner och licenstilldelning efter samråd med ÄFG. Jakttiderna för älg beslutas av Länsstyrelsens viltförvaltningsdelegation.

Länsstyrelsen ska också fastställa målsättningen med skötseln av kronhjortsstammen i länet i samråd med markägarnas och jägarnas organisationer. Länsstyrelsen beslutar även om registrering av kronhjortsskötselområden och kronhjortsskötselplaner.

Viltförvaltningsdelegationen anser att kronhjortens etablering och utbredningsområde främst ska vara i länets norra delar. Söder om Motala Ström ska kronhjorten på grund av den ökade risken för stora skogsskador hållas på låga tätheter. Det ska vara möjligt för markägare att bilda kronhjortsskötselområden, även med en liten stam, för att hålla tillbaka etableringen av kronhjort och förebygga skogsskador. Där kronhjortsskötselområden inte bildas bör Länsstyrelsen vara generösare med skyddsjakttillstånd.

I älgförvaltningsplanerna för respektive ÄFO ska det framgå hur målen ska nås i den regionala förvaltningsplanen för klövviltet (exempelvis; Älgstammen ska hållas på nuvarande nivå och för att nå målen med slaktvikter på kalvar, ska det ske genom att minska på stammarna av kron- och dovhjort, så att det totala betestrycket är i balans med foderresurserna).

Övergripande målsättning

Förvaltningen av klövviltstammarna genom adaptiv förvaltning, ska ske i syfte att skapa livskraftiga klövviltstammar av hög kvalitet och i balans med foderresurser, biologisk mångfald, skogs- och jordbruk, trafiksäkerhet och övriga samhällsintressen. Klövviltet i länet bör samförvaltas, de lever i samma områden och påverkar varandra och biotopen de lever i.

Vid problem med viltbetesskador bör differentierad tilldelning/avskjutning tillämpas på allt hjortvilt (inte bara tilldelning/avskjutning utifrån jaktmarkens areal). Älgförvaltningsområden, älg- och kronhjortsskötselområden bör stöttas i detta arbete.

Länsstyrelsen och viltförvaltningsdelegationen har ansvar för att klövviltstammarna i länet förvaltas så att de övergripande nationella och regionala målen kan uppnås. Älgförvaltningsgruppernas roll är att via älgförvaltningsplanerna sätta upp mål och riktlinjer för samordning av jakten, älgstammens sammansättning så att de övergripande målsättningarna kan nås. Målsättningen ska vara vägledande för älgjakten och skötseln av älgstammen i älgförvaltningsområdena som är inrättade i länet. Utöver älgen måste hänsyn tas till stammarna av kronhjort och dovhjort och i viss mån även rådjur i förvaltningen, speciellt där dessa klövviltsarter förekommer i större omfattning och påverkar foderresurserna och viktiga allmänna intressen.

Spillningsinventering och statistik på älgkalvarnas slaktvikter som introducerats över stora delar av länet införs nu i uppföljningen av målsättningen. På sikt bör även avskjutningsstatistik och slaktvikter på kronhjort, dovhjort och rådjur inrapporteras. Betesskador och foderresurser behöver inventeras regelbundet. Målsättning vid förvaltandet av klövviltstammarna är att de ska vara väl sammansatta och i balans med foderresurserna. Detta innebär att år 2020 bör klövviltstammarna i länet ha hög medelålder och god könsfördelning.

Markägare och jägare har ett gemensamt ansvar för förvaltning av viltstammar då det är en högst väsentlig del av skogs- och viltvården. Med en väl sammansatt älgstam kan det finnas färre älgar men med bibehållen avskjutning vilket även medför att kalvvikterna höjs i både älg- och hjortpopulationerna. År 2020 bör balans råda mellan klövviltsarterna och foderresurser. Detta leder till att skogsskadorna minskar och att de älgar och hjortar som är kvar i vinterstam efter jakten är av bra kvalitet.

Målet är att klövviltstammarna ska skötas enligt intensionerna om en adaptiv faktabaserad förvaltning med ökad samverkan i fokus. Det ska vara möjligt att vid skoglig förnygring välja trädslag utifrån ståndortens förutsättning, ej utifrån risken för betesskador. Det ska finnas trädbildning av rönn, asp, sälg och ek (RASE) i hela länet. Viltolyckorna ska minska. Nu sker ca 2 200 – 2 700 olyckor per år i Östergötland, fortsatt råder nollvision för viltolyckor.

Mätbara mål

För att få mätbara mål på kvaliteten i älgstammen används fyra metoder som SLU rekommenderat som basinventering till uppföljning i det nya älgförvaltningssystemet, avskjutningsstatistik, älgobs, spillningsinventering och slaktvikter på älgkalvar samt att betesskadeinventering och viltolyckor bör ingå som inventeringsunderlag. För övrigt klövvilt kan motsvarande metoder användas när de är utvecklade och rapporteringssystem finns.

Målsättningen för de kvalitativa och kvantitativa målen år 2020:

- Minst 80 % svarsfrekvens av älgobs.
- 40 % tjurar av vuxna älgar, enligt älgobs.
- Minst 0,9 kalvar per vuxet hondjur, enligt älgobs.
- En högre medelslaktvikt på kalvar inom samtliga älgförvaltningsområden, älgkalv >70 kg, kronkalv >35 kg och dovkalv >15 kg.
- Väl sammansatta klövviltspopulationer mellan älg, kronhjort, dovhjort och rådjur där dessa arter samexisterar.
- Att färskas betesskador för **årsskada** på tall ska vara maximalt **5 %** per år (sommarbete + vinterbete) i genomsnitt per älgförvaltningsområde, enligt Syd-Äbin.
- Att gynnsam konkurrensstatus av rönn, asp, sälg och ek (RASE), **ska öka i förhållande till 2015** enligt betesskadeinventering alternativt RASE-inventering.
- En minskning av viltolyckorna i respektive älgförvaltningsområde, enligt Nationella Viltolycksrådets statistik.

*Älgko med kalvar.
Foto: Magnus Nyman*

Jaktliga rekommendationer

Vinterstammarna anpassas efter fodertillgång, viltolyckor och övriga allmänna intressen som råder lokalt och regionalt vilket gör att avskjutningen kommer att variera både inom och mellan älgförvaltingsområdena.

- Förvaltningen av älgstammen bör inrikta sig på att höja medelåldern samt att könsfördelningen blir ca 40 % handjur och 60 % hondjur. Andelen kalv i vinterstammen ska vara låg och vinterstammen bör vara sammansatt av ca 75 % vuxna djur och 25 % kalvar.
- För övriga klövviltet ska dessa anpassas så att de kan samexistera med älgstammen och i balans med foderresurserna. Påverkan av foderresurserna mellan de olika hjortdjuren är på ett ungefär: 1 älg = 2 kronhjortar, 4 dovhjortar eller 7 rådjur.
- Respektive älgförvaltningsgrupp och älgskötselområde bör bedöma hur fördelningen mellan de olika arterna ska göras, foderresursen räcker bara till ett visst antal djur.
- Vid olycksdrabbade vägar bör en ökad avskjutning ske för att minska risken för viltolyckor.
- Differentierad avskjutning bör tillämpas. Vid skogsskador bör en ökad avskjutning ske lokalt där problemet finns.
- Jakttiden bör vara lång och regler som försvårar att nå de regionala målen bör undvikas.

Adaptiv förvaltning

Klöviltstammar ska förvaltas genom adaptiv förvaltning. Adaptiv förvaltning innebär att anpassa sig till nya förhållanden.

Adaptiv förvaltning. Källa: Naturvårdsverket

Stammarna av älg, kronhjort, dovhjort och rådjur kan tillsammans utöva ett avsevärt betestryck. Den inverkan det kan få på vegetationens återväxt och artsammansättning och därtill effekten av att andra djurarter kan gynnas eller missgynnas av klöviltets miljöpåverkan bör uppmärksammas.

Bilagor

1. Älg
2. Kronhjort
3. Dovhjort
4. Skogsstyrelsens målbilder och ståndpunkter
5. Klöviltets utbredning i Östergötland
6. Älgskyttebanor i Östergötland

Bilaga 1

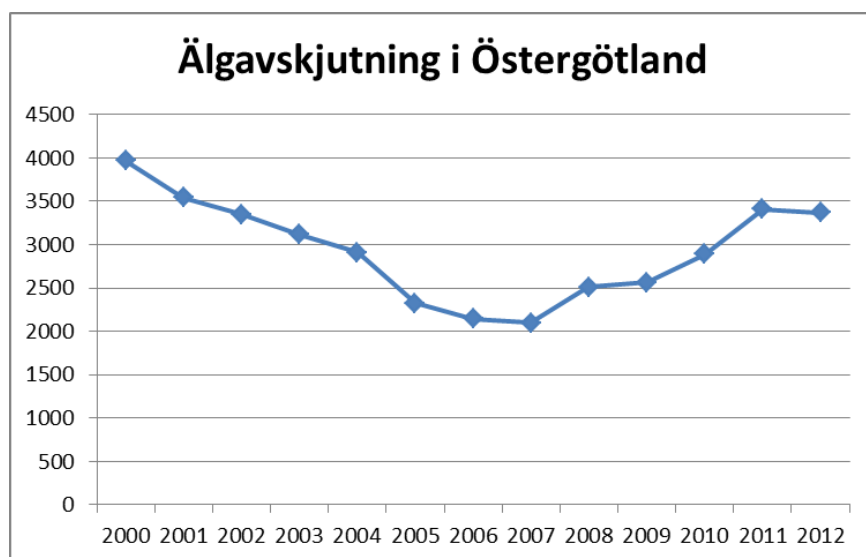
Älg

Bakgrund

Älgen har ursprunglig förekomst i Sverige men blev i likhet med övriga klövviltsarter i landet starkt tillbakaträngd under 1700- och 1800-talet med restbestånd främst i bergsslagen. Omkring 1950 var älgen åter spridd i hela landet. Förutom strävan att säkerställa arters överlevnad och upprätthålla biologisk mångfald finns en bakomliggande jaktlig tradition och ett starkt intresse av att nyttja älgen för jakt samt älgens ekonomiska värde som livsmedel. Till detta kommer älgens värde för turism och människor som vistas i landet.

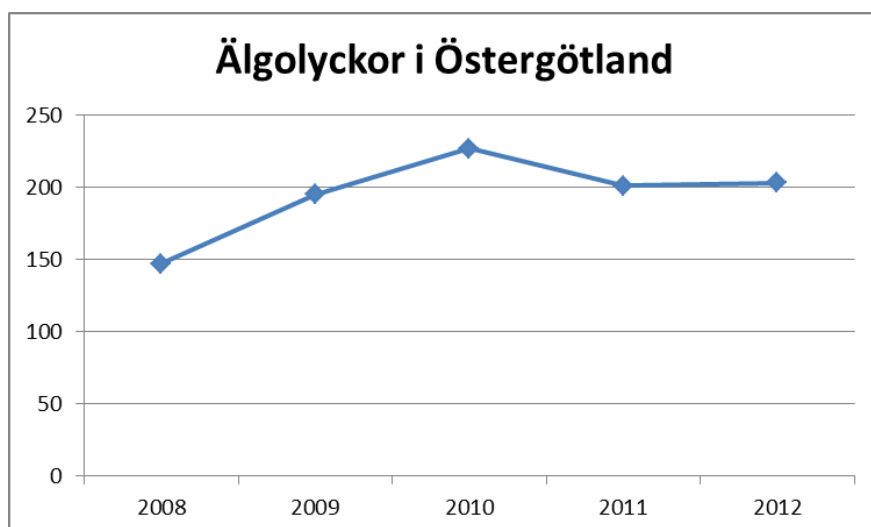
Nuläge

Älgstammen i Östergötland är spridd över hela länet med varierande täthet. Södra skogsbygden har högst täthet med älg, följt av norra skogsbygden och östra delen av länet. I de norra, östra och södra delarna av länet finns etablerade stammar av kron- och dovhjort. Älgstammen har i dessa delar av länet konkurrens om fodertillgången från både kron- och dovhjort samt till viss del även från rådjur. Det är därför viktigt att ta hänsyn till de rådande förutsättningarna vid förvaltning av älgstammen. Generellt visar betesskadeinventeringarna som har genomförts runt om i länet på över 20 % färskas betesskador på tall. Detta beror delvis på foderkonkurrens mellan de olika klövvilten men även att älgstammens täthet kan vara för stor och foderbrist uppstår.

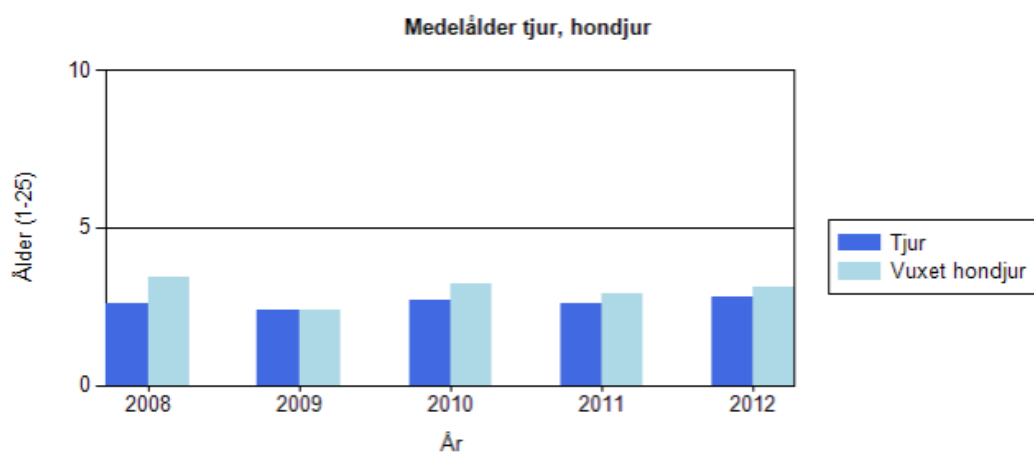
Källa. Länsstyrelsen Östergötland.

Viltolyckorna med älg har de två senaste åren legat runt 200 älgolyckor per år. Målet är att viltolyckorna ska minska och riktad jakt vid de större vägarna kan vara ett av sätten att nå målet.

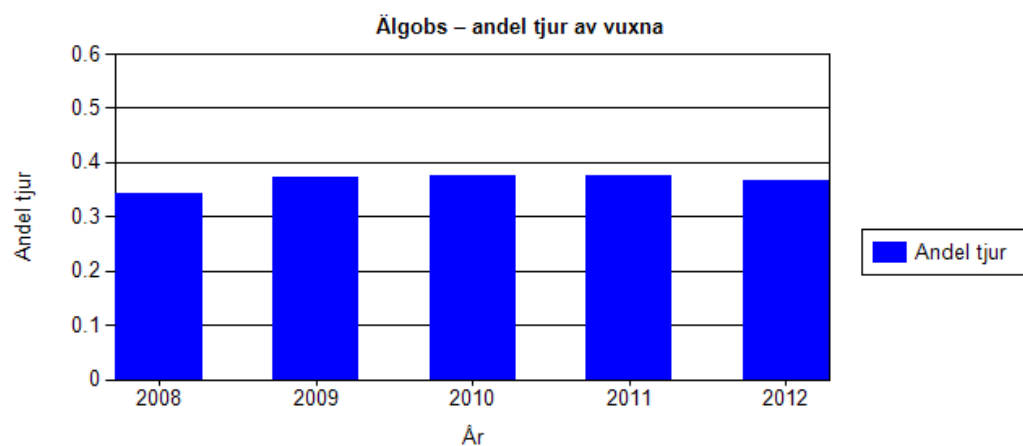

Källa. Nationella Viltolycksrådet.

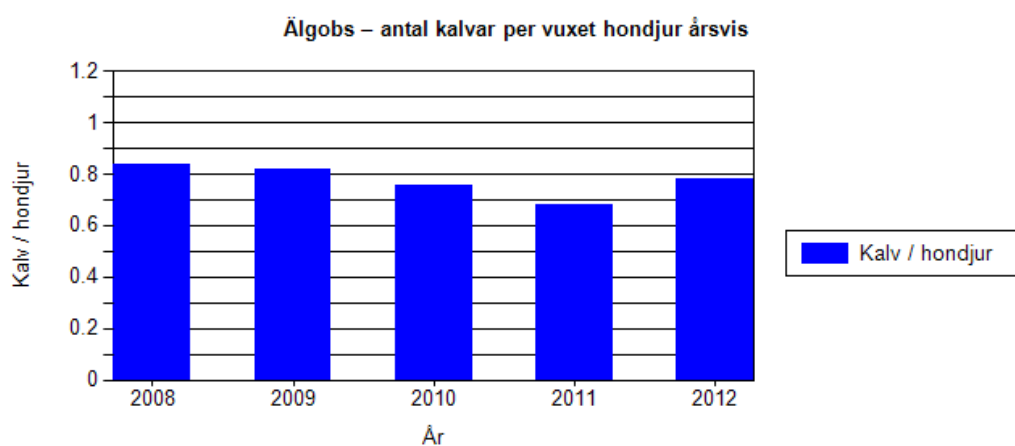
Älgstammen i Östergötland har en relativt låg medelålder, av skjutna älgar var medelåldern 2012 för tjur ca 2,8 år och ko/kviga ca 3,1 år, omsättningen sker förmodligen i hög takt. En vinterstam med relativt hög medelålder av vuxna älgarna, som är väl sammansatt om ca 40 % tjur och 60 % hondjur, får ett större antal kalvar än en älgstam med låg medelålder, förutsatt att det råder balans mellan foderresurser och klövviltet.

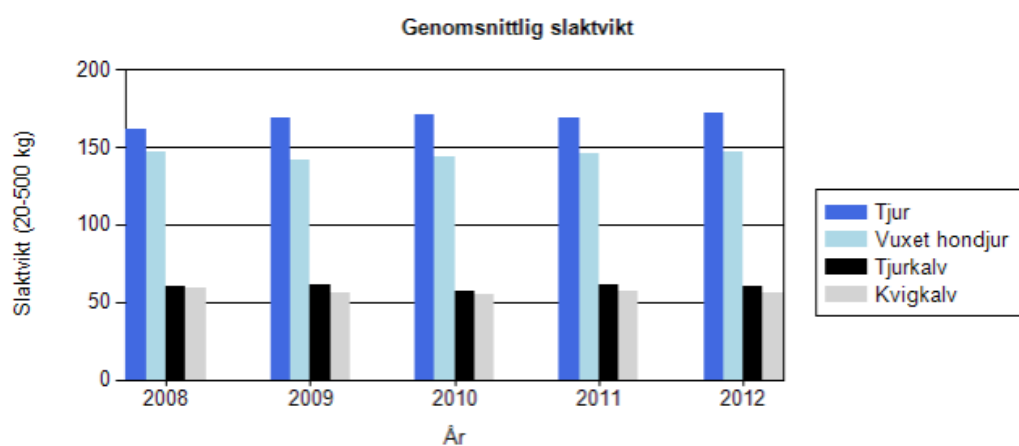
Åldersbedömning på fällda vuxna älgar. Källa. Svenska Jägareförbundet

Älgöbs, andel tjur av vuxna älgar. Källa. Svenska Jägareförbundet

Älgöbs, antal kalvar per vuxet hondjur. Källa. Svenska Jägareförbundet

Genomsnittlig slaktvikt av älg. Källa. Svenska Jägareförbundet

Älgens biologi

Älgen är som övriga hjortdjur i landet idisslande växtätare. Älgen är framför allt en kvistbetare och är därför anpassad till att ta sin näring från buskar och träd. Detta är mest påfallande under vinterhalvåret men även under sommaren betar älgen gärna löv och skott i buskskiktet samt av diverse örter och då speciellt mjölkört (rallarros) men även kulturväxter som havre och raps. Under hösten betar älgen periodvis bärris och ljung.

Älgen har i motsats till dov- och kronhjort ett solitärt levnadsätt. Tjur och hondjur är generellt bara samman under brunsttiden. Det förekommer ofta att tjuren slår följe med ko och kalvar i en löst sammanhållen familjegrupp efter brunsten.

Älgkon blir könsmogen under andra eller tredje levnadsåret och kan sedan vara fruktsam upp till tjugofemårsåldern. Älgbrunsten infaller i slutet av september-början på oktober. Kon är mottaglig för betäckning endast något dygn och en obefruktad ko brunstar om efter drygt tre veckor. Kon kan få upp till tre kalvar som föds i slutet av maj-början av juni. Den nyfödda kalven väger 10-17 kg men dubblar sin vikt redan första månaden och växer sedan mycket fort. I oktober kan en kalv därför väga 150 kg i levandevikt.

Sammansättning av älgstammen

- Medelåldern i älgstammen bör överlag höjas genom att andelen av äldre högproduktiva kor samt andelen av äldre tjurar bör öka.
- Andelen kalv i vinterstammen ska vara låg och vinterstammen bör vara sammansatt av ca 75 % vuxna djur och 25 % kalvar samt ha könsfördelningen ca 40 % handjur och 60 % hondjur.
- Andelen kalv i avskjutningen bör vara 50-60 % i en väl sammansatt älgstam i balans med foderresursen.
- Antalet djur ska vara lokalt anpassat så att en god foderbalans kan upprätthållas.
- Reproduktionstalet för vuxna hondjur höjas till $>0,9$ (idag 0,78).
- Medelslaktvikten på älgkalv höjas till $>70\text{kg}$ (idag $< 60\text{kg}$).

Statistikinsamling

För att nå målen med älgförvaltningen är det viktigt att ha kunskapen om hur mycket älg det finns i länet över tid och spridningen geografiskt (tätheten lokalt under vintermånaderna). Här ligger kunskapen om älgtätheten, åldersstrukturen för tjur och kor och antal kalvar per ko. Slaktvikter på vuxna älgar och kalvar ger fingervisning om tjurtäthet och medelålder på tjurarna samt om fodertillgång. För en bra kunskapsnivå behövs flera typer av statistik samlas och utvärderas. Exempel på några vanliga metoder:

- Älgobs
- Spillningsinventering
- Avskjutningsstatistik
- Ålder och slaktvikter på fällda älgar
- Viltbetesskadeinventering
- Foderprognoser

Foderbalans

Älgstammen och även övriga klövviltstammar (främst kron- och dovhjort) ska vara i balans med fodertillgången. Hårt bete på rönn, asp, sälg och ek (RASE) har långsiktiga effekter på den biologiska mångfalden. Från och med 2012 tar Skogsstyrelsens fram foderprognoser för de olika älgförvaltningsområdena (ÄFO) och på sikt även på ÄSO-nivå.

- Trädslagsvalet vid skoglig föryngring ska kunna styras utifrån ståndortens förutsättningar ej utifrån risken för betesskador.
- Trädbildning av rönn, asp, sälg och ek ska förekomma i hela länet.

Trafiksäkerhet

Minska antalet viltolyckor med älg, nu sker ca 200 älgolyckor per år.

- Ökad avskjutning intill de olycksdrabbade vägavsnitten.

Jaktliga rekommendationer

Foderresursen styr hur stora klövviltstammar som marken kan bära och därifrån måste fördelningen mellan de olika klövviltstammar göras. Grovt räknat så motsvaras 1 älg av 2 kronhjort, 4 dovhjort eller 7 rådjur i foderbehov. Vid stora populationer av kron- och dovhjort så går älgen och rådjuren som förlorare eftersom hjortarna är mer av generallister gällande foder och kan därför nyttja mer av den flora som älg och rådjur normalt inte äter. De olika klövviltstammar bör därför samförvaltas för att nå målen med älgstammen.

Jakttiden bör vara lång och utan extra regler som försvårar att nå de regionala målen. Med detta menas att utnyttja den jakttid som är satt för älgjakten till fullo om inte avskjutningsmålen är uppfyllda. Reglera inte jakten med försvårande lokala regler.

Med rätt avskjutning så minskar man omsättningen på vuxna älgar och medelåldern ökar som i förlängningen ger fler kalvar då äldre kor generellt föder fler och större kalvar. En omsättningscykel på fem år ger en relativt hög medelålder på älgstammen och det går att hålla en låg vinterstam som ger mycket kalv. Målet för genomsnittlig slaktvikt år 2020 för älgkalvar är >70 kg.

Differentierad avskjutning bör i möjligaste mån tillämpas när behov finns vid exempelvis betesskador och olycksdrabbade vägar. Älgarna och övrigt hjortvilt ska i möjligaste mån skjutas där de orsakar skadorna. Dessa områden kommer delvis variera över tid och en fördelning sker då med automatik.

Bilaga 2

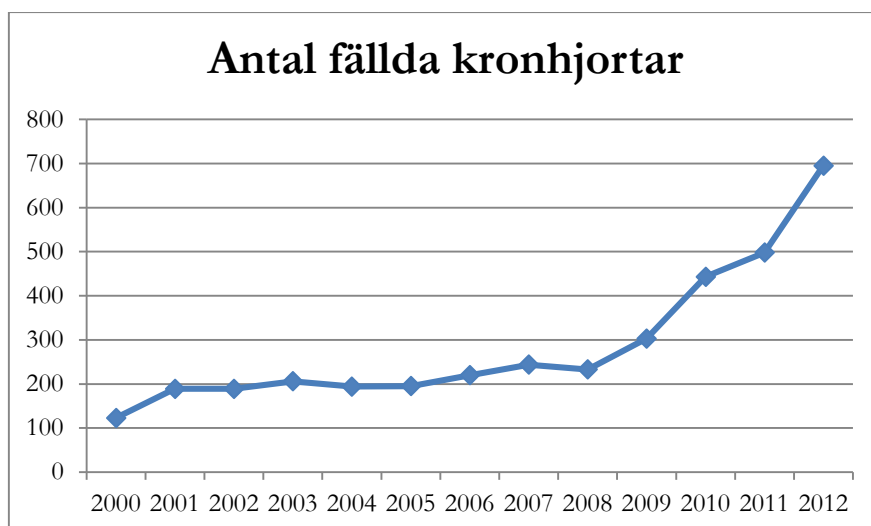
Kronhjort

Bakgrund

Kronhjorten har ursprunglig förekomst i Sverige men blev i likhet med övriga klövviltsarter i landet starkt tillbakaträngd under 1700- och 1800-talet med lägsta restbestånd i Skåne vid sekelskiftet till 1900-talet. Från 1950-talet och framåt har åtgärder vidtagits för att återföra kronhjort till syd- och Mellansverige. Förutom strävan att säkerställa arters överlevnad och upprätthålla biologisk mångfald finns en bakomliggande jaktlig tradition och ett starkt intresse av att nyttja kronhjorten för jakt. Till detta kommer hjortens värde för turism och människor som vistas i landet.

Nuvarande utbredning

Under 2013 har Jägareförbundet Östergötlands Län ställt förfrågan till alla jaktvårdskretsar i Östergötland i syfte att kartlägga utbredning av kronhjort. Inkomna uppgifter om förekomst och utbredning visas på separat karta.

Källa. Länsstyrelsen Östergötland.

Kronviltets biologi

Kronhjorten är som övriga hjortdjur i landet en idisslande växtätare och söker i likhet med dovhjort och rådjur sin föda huvudsakligen i markskiktet. Örter, bärris, ljung och lavar är viktiga födoslag. Jordbruksgrödor såväl i grönbröddsstadiet som vid mognad är attraktiva och blad från lövträd betas under sommarmånaderna. Även om kronhjorten i första hand väljer lättsmälta vegetabilier klarar den av mer fiberrik föda som till exempel gräs och har därmed i likhet med dovhjorten tillgång till större näringsutbud barmarkstiden jämfört med älg och rådjur.

Kronhjorten lever gärna i flockar, hindar med kalvar och ungdjur tillsammans i större eller mindre grupper. Medelålders handjur kan uppträda i egna flockar inte sällan långt ifrån hindarnas hemområden och de äldsta hjortarna lever ofta mer solitärt. Spridningen från område med väletablerad stam går långsamt. Utfodring och störning kan påverka djurens fördelningsmönster.

Brunsten infaller under senare delen av augusti samt september månad och klingar av i början av oktober. Det kan dock förekomma brunst senare än så vilket kan tyda på ombrunstande hindar. Detta kan vara ett tecken på sned könsfördelning där andelen handjur i stammen är för låg. Handjuren vandrar till brunstplatserna som utgör hindarnas huvudområden. Efter brunsten drar sig handjuren vanligen iväg från hindarnas hemtrakt till egna aktivitetsområden, detta för att inte konkurrera om föda. Könsens områdesvis åtskilda leverne får betydelse när avskjutningen ska balanseras efter skötselplan.

Till skillnad från älg och rådjur men i likhet med dovhjort föder kronhinden mestadels endast en kalv och födseln sker vanligen i andra halvan av maj eller början av juni. I egenskap av haremsdjur blir konkurrensen mellan handjuren stor.

Forskning visar att hindarna accepterar hjortar när dessa når 5-9 år. Ju äldre hjortarna bli (innan de går på retur) desto större reproduktionsframgång har de. Dessa äldre hjortar bli ofta så kallade platshjortar vilka är viktiga i stammen. För att brunstcykeln ska fungera och hindarna bli betäckta vid bästa tidpunkt - vilket möjliggör god utveckling av kalvarna – måste det därmed finnas djur i tillräckligt höga åldrar. Vidare krävs det att könsfördelningen är i balans, dels för att undvika ombrunstningar och dels för att få handjur leder till att mer energi slösas under brunsten för den enskilde individen. Detta måste tas i beaktning under jaktsäsongen.

Skador orsakade av kronvilt

De allvarligaste skadorna på skog är barkflängning på gran som i vissa miljöer kan bli omfattande – en skada där majoriteten av de skadade träden drabbas av mer eller mindre utbredd rötinfektion med en kraftig kvalitetsnedsättning som följd. Några drastiska förändringar när det gäller skötselmetoder i skogsbruket som kan förebygga eller förhindra skador på gran är knappast att vänta.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas situationer då kronvilt etablerar sig i misstänkt skadekänsliga miljöer. Risk finns i anlagda granbestånd på bördiga marker speciellt då intilliggande åkrar erbjuder rik tillgång på betningsbegärlig grönfodermassa (till exempel oljevaxter och klöver).

I lantbruket kan kronviltet orsaka allvarliga betes-, ligg- och trampskador, speciellt i områden där stammen är tät eller på avlägset belägna skiften omslutna av skog. Markägare och jägare ska ta hänsyn till skador på gröda som drabbar brukare. Är skadefrekvensen hög bör kronviltstammen beskattas så att man minimera skadenivåerna.

Skötselrekommendationer

De fullvuxna hjortarna (äldre än sex år) är mycket viktiga i kronviltets biologi. Ett mål bör vara att uppnå en jämn könsfördelning och en bra åldersfördelning för handjuren. Ett mål är att 10 procent av stammen är fullvuxna hjortar. Handjur bedöms stå på toppen av sin utveckling vid cirka 12 års ålder.

En stam i balans (jämn könsfördelning och bra åldersfördelning hos handjuren och den täthet man önskar) kan ha en avskjutning som fördelas ca 1/3 kalv, 1/3 hind och 1/3 hjort – förutsatt selektiv avskjutning i alla åldersklasser.

Bilaga 3 Dovhjort

Bakgrund

Dovhjort inplanterades i Sverige år 1568 på uppdrag av Johan den tredje som då var kung av Sverige. Från och med år 1988 anses dovhjort, precis som vildsvin, tillhöra den svenska faunan. I delar av Sverige finns numer en jaktlig tradition och ett starkt intresse av att nyttja dovhjorten för jakt. Till detta kommer hjortens värde för turism och människor som vistas i landet. Negativa konsekvenser är ökat antal trafikolyckor samt ett högre betetryck som kan vara stort vid höga tätheter. Samråd mellan olika intressen och jaktområden bör ske gällande förvaltning av dovhjort.

Trots att dovhjort nu anses tillhöra den svenska faunan kan man konstatera att de med sitt sydländska ursprung inte är fullt anpassade till våra nordiska förhållanden. De har förhållandevis sen brunst vilket gör att dovhjortar som deltagit aktivt får knapp tid att fylla på sina fettreserver inför den stundande vintern, den sena brunsten leder till sen kalvfödsel vilket försvårar ungdjurens förutsättningar att klara vintern. Dessutom är även vuxna djur mer beroende av stödutfodring under vintern, speciellt dräktiga hindar och äldre handjur.

Nuvarande utbredning

Under 2013 har alla jaktvårdskretsar angett, via karta att de har dovhjort inom sitt område. Tätheten varierar dock från sporadiskt och mycket låg täthet till etablerad och mycket hög täthet. Inkomna uppgifter om förekomst och utbredning visas på separat karta.

Dovhjortens biologi

Dovhjorten är som övriga hjortdjur i landet idisslande växtätare och söker i likhet med kronhjort och rådjur sin föda huvudsakligen i markskiktet. Dovhjorten är dock minst nogräknad av hjortdjuren i valet av födoväxter och gräs, örter, bärris och späda kvistar är viktiga födoslag. Jordbruksgrödor är mycket attraktiva men även blad från lövträd betas under sommarmånaderna. Även om dovhjorten i första hand väljer lättsmälta vegetabilier klarar den av mer fiberrik föda som till exempel gräs och har därmed i likhet med kronhjorten tillgång till större näringsutbud under barmarkstiden jämfört med älg och rådjur. Under vintermånaderna, då gräs är en stor bristvara äter de gärna ensilage, dels aktivt utlagd och dels i hästhagar och runt ladugårdar. Även bark på träd och späda grenar ger dem nödvändigt tillskott för överlevnaden.

Dovhjortar lever i flockar, där flera hindar går tillsammans med sina kalvar i större eller mindre grupper. Medelålders och äldre handjur kan, speciellt sommartid, uppträda i egna flockar skilt ifrån hindarnas hemområden detta för att inte konkurrera om föda. Eftersom dovhjortar är utpräglade flockdjur går spridningen från område med väletablerad stam mycket långsamt.. Utfodring och störning kan påverka djurens fördelningsmönster.

Brunsten infaller normalt under oktober månad och klingar av i november. Det kan dock förekomma brunst senare än så vilket kan tyda på ombrunstande hindar. Detta kan vara ett tecken på sned könsfördelning där andelen handjur i stammen är för låg. Handjuren vandrar till brunstplatserna som utgör hindarnas huvudområden. I egenskap av haremsdjur blir konkurrensen mellan handjuren stor. Efter brunsten drar sig handjuren vanligen iväg från hindarnas hemtrakt till egna aktivitetsområden. Köns områdesvis åtskilda leverne får betydelse när avskjutningen ska balanseras.

Till skillnad från älg och rådjur men i likhet med kronhjort föder dovhinden mestadels endast en kalv och födseln sker vanligen i andra halvan av juni eller början av juli.

Forskning visar att ju äldre hjortarna blir (till en viss gräns) desto större reproduktionsframgång har de. Dessa äldre hjortar tappar mycket i kondition under brunsten vilket är ett tecken på att de är mycket aktiva under denna. För att brunstcykeln ska fungera och hindarna bli betäckta vid bästa tidpunkt – vilket möjliggör god utveckling av kalvarna måste det därmed finnas djur i tillräckligt höga åldrar. Vidare krävs det att könsfördelningen är i balans, dels för att undvika ombrunstningar och dels för att få handjur leder till att mer energi förbrukas under brunsten för den enskilde individen, något som kan medföra dödsrisker även en gynnsam vinter.

Då dovhjortar är sämre anpassade än älg, rådjur och kronvilt och ofta uppträder i lokalt mycket höga tätheter, bör man ofta prioritera en reduktion av dovhjortsstammen mer än av de andra arterna om det totala trycket tillåts bli för högt. Detta kan behöva ske snabbt för att lindra skadebilden, övrig djurhälsa och naturtillstånd, därför bör viss lokal beredskap finnas för att verkställa detta.

Skador orsakade av dovhjort

De allvarligaste skadorna på skog är fejningsskador, barknag och plantbetning vilka kan bli ganska omfattande på yngre och späda träd. I lantbruket kan dovhjort orsaka betes-, ligg- och trampskador, speciellt i områden där stammen är tät eller på avlägset belägna skiften omslutna av skog. Dohjorten är mindre skygg än andra klövvilt och kan orsaka skador i trädgårdar och på kyrkogårdar. Markägare och jägare ska ta hänsyn till skadebilden orsakad av dovhjorten och om skadefrekvensen är så hög bör dovhjortsstammen beskattas så att man minimerar skadenivåerna.

Skötselrekommendationer

Basen i all viltförvaltning är inventering, dovhjortsförvaltning är inget undantag. Denna inventering kan enkelt och med relativ hög träffsäkerhet genomföras tidig vår. Det ska vara vindstilla och solsken. Dohjortarna går då ut på höstsådd och betesmarkerna vilket gör dem lättträknade. Man räknar, helst på flera platser samtidigt, antalet han- och hondjur, sedan använder man erfarenhetstalet 0,8 det vill säga att 80 procent av hindarna får kalv under sommaren. Då har man ett bra underlag till höstens jakt, dels könsmässigt och dels hind/kalv förhållandet. Denna inventering bör utföras årligen så att man dels får en trend på hur tätheterna förändras och dels kan dra bort den avskjutning som sker för att kunna prognostisera hur utvecklingen kan se ut.

Det är viktigt att de olika intressena i länet samråder för att fastställa vilka tätheter som är acceptabla, förslagsvis kan samrådet som sker inom varje älgförvaltningsområde nyttjas. Vid en kraftfull reduktion av en lokal dovhjortsstam åtgår ett stort arbete och man bör vara beredd på särskilda åtgärder, exempelvis avskjutningshjälp, för att inte förlora kontrollen av en växande stam. En av svårigheterna med hållbar förvaltning är att ha kontroll över att en könsmässigt balanserad stam kvarstår. Fullvuxna (äldre än fem år) hjortar är mycket viktiga i dovhjortens biologi, ca tio procent av stammen bör utgöras av fullvuxna handjur.

Bilaga 4

Skogsstyrelsen

Målbilder

Följande målbilder utgör Skogsstyrelsens tolkning av den rådande skogspolitiken för att uppnå en balans mellan skogsproduktion, bevarande av miljövärden och hjortviltstammar. Ingen tidsgräns är kopplad till målbilderna.

Markägare har möjlighet att välja ett för ståndorten lämpligt trädslag utan att riskera stora ekonomiska kostnader orsakade av högt betestryck. Stängsling behövs i normalfallet inte vid föryngring av barrträd, björk eller bok. Hjortviltets betestryck försämrar inte förutsättningen för kommande generationer att få god tillgång till värdefull skogsråvara- och skoglig biologisk mångfald.

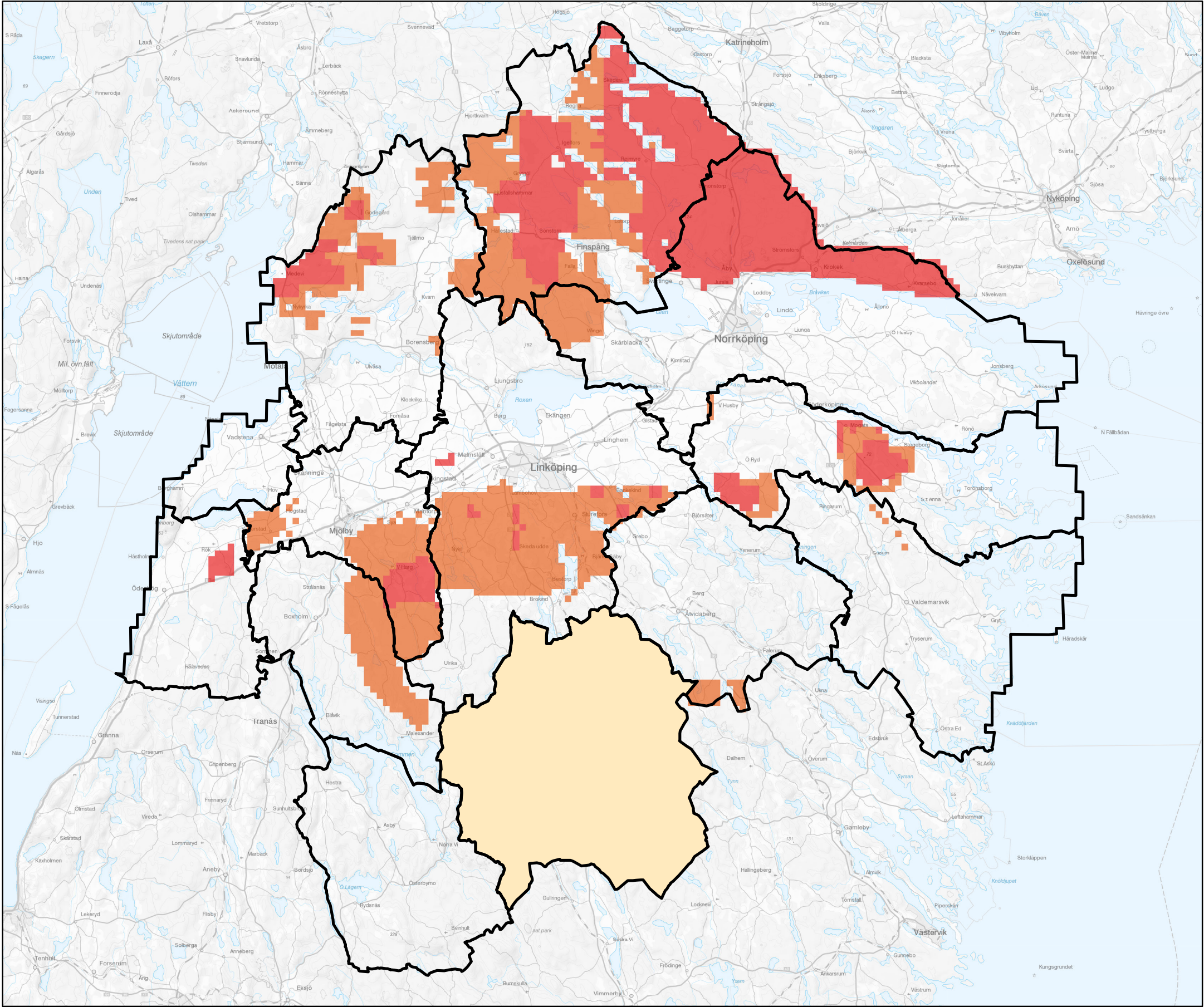
- Markägare och jakträttshavare tar ansvar för att anpassa tätheten av hjortviltstammarna med hänsyn till skogsproduktion, trädslagsvariation i landskapet och den biologiska mångfalden. Fodersituation och skogliga skador är bland de viktigaste beslutsunderlagen vid förvaltningen av hjortvilt. I förvaltningen tas hänsyn till den geografiska plats där förvaltningsområdets hjortvilt orsakar betesskador.
- Hjortviltet förvaltas med hänsyn till skogsekosystemets strukturer och funktioner. Landskapets naturligt förekommande trädslag har möjlighet att på lämpliga ståndorter etablera sig och växa upp till vuxna träd. Förvaltningen av hjortvilt visar också hänsyn till biologiska värdetrakter, skyddade områden och medverkar till att rödlistade arter som är beroende av äldre lövträd eller död lövved har en gynnsam bevarandestatus.
- Skogsbruket tar hänsyn till livsbetingelserna för hjortviltet och undviker i rimlig utsträckning metoder som försämrar dessa livsbetingelser. Markägare och jakträttshavare utför viltvårdande åtgärder i syfte att höja livsbetingelserna för djuren. Den viltvård som genomförs står inte i konflikt vare sig med produktions- eller naturvårdsintressena.
- Skogsskötselåtgärder som utförs invid större väg är på vetenskapliga grunder anpassade för att minska risken för trafikolyckor med vilt. Den skogliga sektorn har kompetens i vilka åtgärder och metoder som gynnar trafiksäkerheten avseende viltolyckor.
- Skogsbrukets aktörer, skogsägare och de jaktliga organisationerna har en god kompetens i frågor rörande hjortviltets påverkan på skogsproduktion och biologisk mångfald.

Ståndpunkter

Ståndpunkter i vissa konkreta frågeställningar:

- Hjortviltet är en nationell tillgång som ska nyttjas hållbart och med hänsyn till andra intressen. Uttag ska vara långsiktigt hållbart och effekter på skogsproduktion och den biologiska mångfalden hålls på en nivå som är förenligt med skogspolitiken. Hjortviltet ska inte orsaka skador i sådan omfattning att de utgör hinder för att nå skogspolitikens produktions- och miljömål.
- Avskjutning är det viktigaste instrumentet för att minska oacceptabla viltskador och bör utformas så att den påtagligt bidrar till att minska skadeproblematiken

- Foderstimulerande åtgärder som inom skogsbruket är ekonomiskt rimliga har en begränsad effekt på skog/vilt balansen.
- Då aktiva viltvårdsåtgärder utförs på skogsmark skall dessa utformas så att de är förenliga med miljö- och produktionsmålet.
- Skogsbruk ska i rimlig utsträckning bedrivas med hänsyn till hjortviltets livsbetingelser.
- Inventering av skadenivå och fodertillgång ska utgöra grundläggande underlag vid förvaltning av hjortvilt. De inventeringsmetoder som används för dessa beslutsunderlag skall vara anpassade till naturgeografiska förutsättningar och vara accepterade av berörda parter.

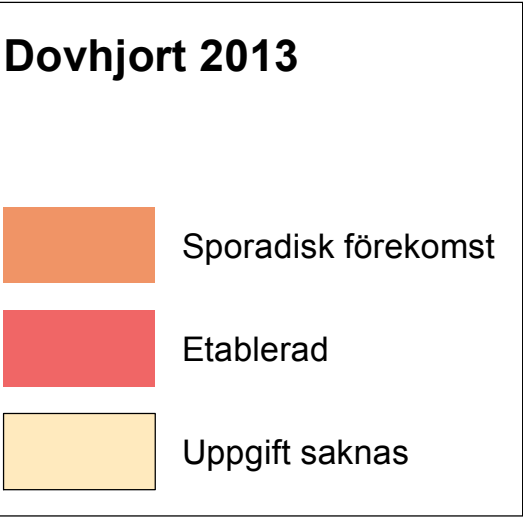
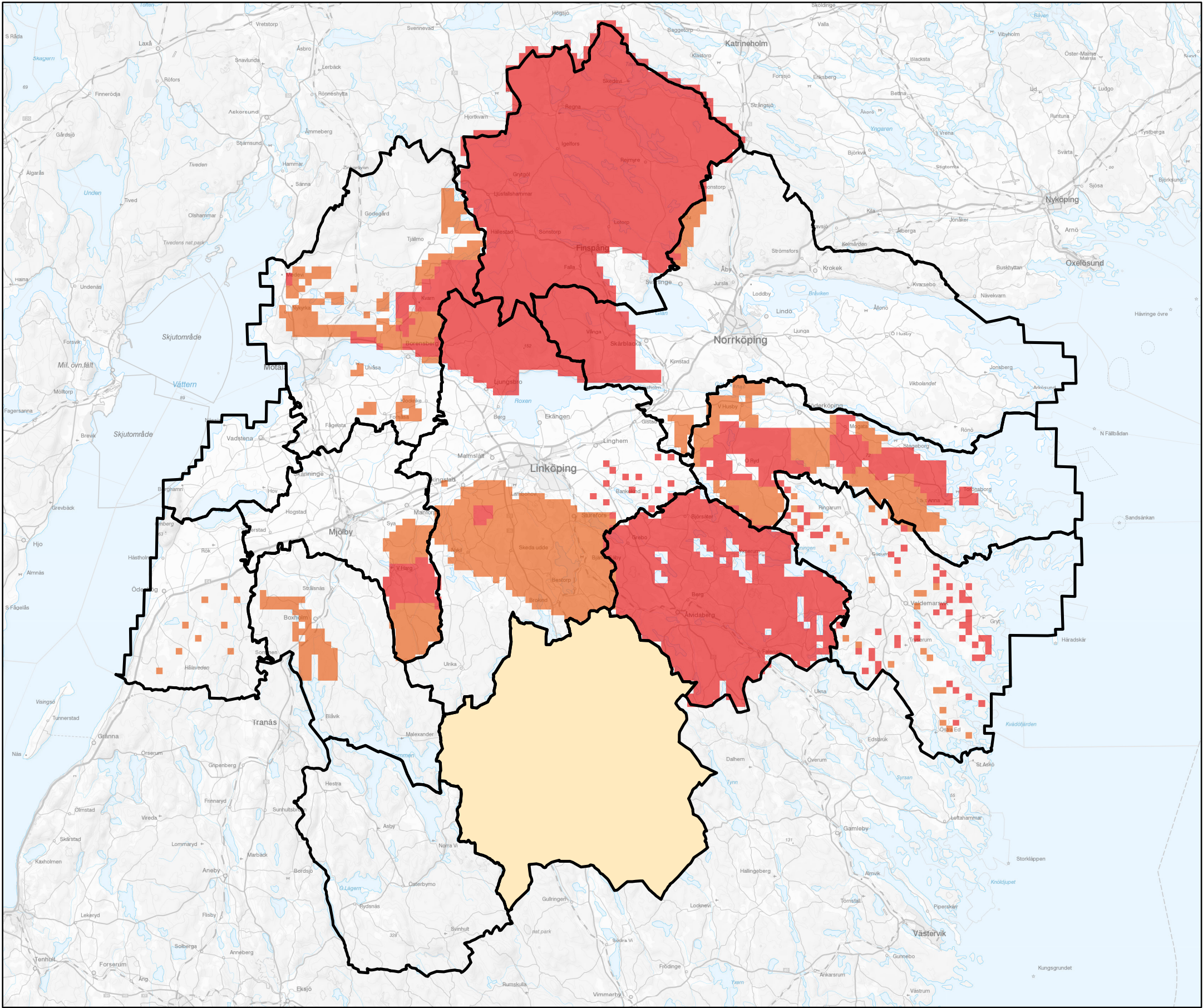
Kronhjort 2013

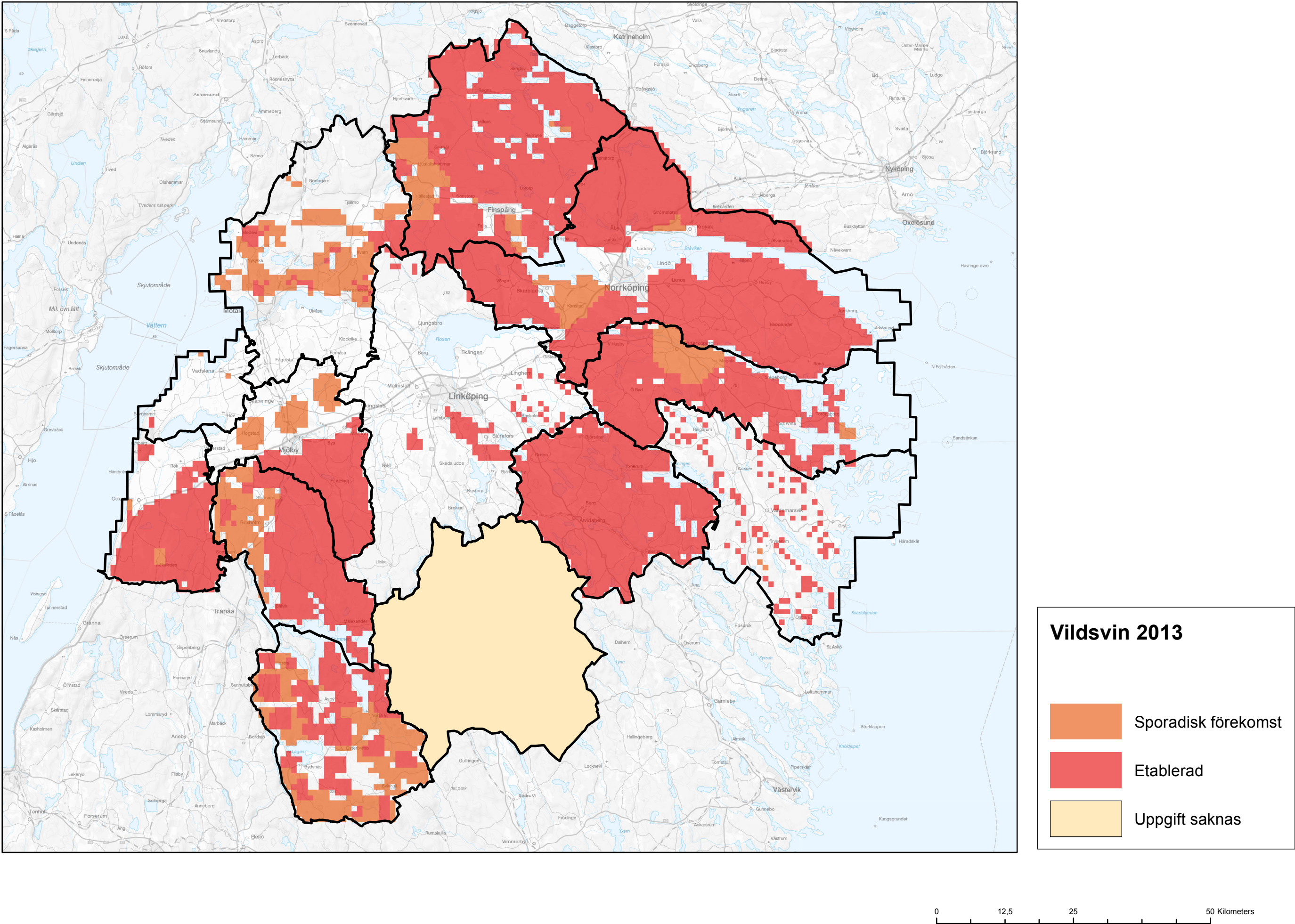
Sporadisk förekomst

Etablerad

Uppgift saknas

Bilaga 6

Jaktskyttebanor i Östergötland

Kontaktuppgifter och var skjutbanorna är belägna följ respektive länk.

Bocksäter, Söderköping

<http://www.bocksatterbanan.se/>

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Borensbergs skyttegille

www.ungskyttborensb.se

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-land/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Godegårds lokala jaktförening

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-land/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Hageby, Vadstena

<http://vadstenajakt.se/>

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Kila, södra Kinda

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Kisaortens jaktvårdsförening

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-land/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Mjölby jaktvårdsförening

<http://www.mjolbyjvf.se/>

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-land/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Norrköpings jaktskytteklubb

<http://www.laget.se/njsk>

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Rimforsa jaktvårdsförening

www.rimforsajaktvf.se

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-land/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Stenstorp, Finspång

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Valdemarsviks jaktskytteklubb

<http://valdemarsviksjk.hemsida24.se/>

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Vikbolandets lokala jaktvårdsförening

<http://www4.idrottonline.se/templates/OrgInfo.aspx?id=347464>

Västerängen, Rejmyre

<http://www.ostgotajagarna.se/>

Ydre jaktvårdskrets

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-lan/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Åby skytteklubb

<http://www.abysk.se/>

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-lan/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Åtvidabergs Jaktskytteklubb

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-lan/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Östergötlands östra jaktskytteklubb

<http://öjsk.nu/>

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-lan/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

Östgöta jaktskytteklubb

<http://www.ostgotajsk.se/>

<http://jagareforbundet.se/syd/ostergotlands-lan/jagareforbundet-ostergotland/skytte/skyttebanor/>

<http://www.ostgotajagarna.se/>